

ÇAĞDAŞ TÜRK EĞİTİMİ AÇISINDAN ÜNİVERSİTE-KÜTÜPHANE İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Dr. Halis ALAR*

ÖZET

Eğitim-üniversite ve kütüphane ilişkisinin ele alındığı bu makalede, eğitim ve üniversiteden neyin anlaşıldığı, nasıl olması gerektiği, üniversite kütüphanesinin Eğitim ve Üniversite içindeki rolünün ve öneminin ne olduğu incelenmiştir.

Eğitimin temel amacının “Kültürün korunması, geliştirilmesi ve yeni kuşaklara aktarılması” olduğunu ifade eden Halsey, eğitimde tüm toplumun görev ve rol aldığını belirtmiştir (Halsey, 1960, s.117). Spears (Spears, 1950, s.27) ise, eğitimi soyut kavram olarak düşünmüştür. Varış’a göre eğitim uygulamalı bir bilim dalıdır. Eğitimde yenilenme, herşeyden çok bireyin davranışlarının yenilenmesidir. Bunun içinde, eğitim amaçlarının saptanması ve bu amaçlar ile değerlendirme süreçleri arasındaki boşluğun doldurulması gerekmektedir. Amaçların belirtildiği yönde davranışlar değiştirilmediği sürece eğitimde kaliteyi etkilemek pek mümkün görülmemektedir (Varış, 1988, s.14). O halde eğitimin temel amacının toplumun kültürünün korunması, geliştirilmesi, yeni kuşaklara aktarılması ve toplumun kalkınması için, bireyin yaşantılarında iyi yönde meydana gelecek davranış değişikliklerinin gerçekleştirilmesi gerekir. Aksi halde, Varış’ın belirttiği gibi “ağırlığı, öğrencilerin sınıf geçmeleri üzerine oturtulmuş bir eğitim, omuzlanarak götürülen bir lokomotif” benzemektedir (Varış, 1988, s.15). Eğitimde esas olan, bireylerin eğitilmesi ve onlarda, daha önceden hazırlanmış plan ve program yönünde davranış değişikliğinin oluşması ve bu değişikliği meydana getirecek ortamların oluşturulmasıdır.

Bu durum ise, okul, çevre, kütüphane, laboratuvar v.b. tüm olanaklar kullanılarak gerçekleştirilebilir. Ayrıca, eğitimde esas olan, her bireyin yeteneklerinin geliştirilmesidir. Bu konuda George Washington’un veda mesajı çok anlamlıdır. “Toplumun mutluluğu için gerekli olan bütün insan yetenek ve becerileri saygıya değerdir. Toplum için bir teknisyenin tam ve uygun eğitimi, bir profesör veya bir doktorun ya da bir filozofun tam ve uygun eğitimi kadar önemlidir.

* Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fak. Kütüphanecilik Böl. Öğr. Üyesi.

Herhangi bir kategoriye giren işçinin eğitimi önemsenmediği veya küçümsendiği takdirde, toplum bundan üzüntü duyar” (Brown, 1965, s.111).

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra birçok alanda görülen felsefi değişiklik, eğitim alanında da köklü değişikliklere neden olmuştur. Önceleri sadece içinde bulunduğu kültür, devlet veya din dikkate alınarak eğitilmiş olan birey, artık toplumsal, kişisel ve ekonomik hayatın öngördüğü çeşitli niteliklerle donatılmak için eğitilmektedir (Soysal, 1969, s.11).

Yaşadığımız çağda sanayi toplumu, bilim ve teknolojideki gelişmelerle bilgi toplumuna dönüşmüş, yoğun bilgi üretiminin maliyeti çok yükselmiştir. Rekabet üstünlüğü, ancak çalışanların teknolojik yeniliklere paralel olarak bilgi ve beceri düzeylerini yükselterek sağlanabilmektedir. Bu nedenle ülkeler arasındaki rekabette eğitim, stratejik bir önem kazanmıştır. Teknolojinin hızlı olarak geliştiği çağımızda, teknolojiyi izleyebilmek, ileri ülkelerle yarışabilmek ve güçlü olabilmek; özgür düşünen, araştırmacı, eleştirici düşünceye sahip, bilgili, yetenekli, üretken bireylerin yetiştirilmesiyle mümkündür. Bu nedenle üniversitelerimizde bireyler çağdaş yöntemlerle öğrenim görmeli, çağdaş bilgilerle donatılmalıdırlar.

Çağdaş eğitim anlayışı, öğrencilerin farklı ilgilerini karşılama, yeteneklerini geliştirmeleri bakımından bol ve çeşitli bilgi kaynaklarının kullanılmasını gerekli görmektedir. Ayrıca yeni eğitim anlayışı aktifliği ve bağımsız çalışmayı da ön görmektedir. İşte bu faktörler, eğitim kurumlarını çok sayıda bilgi kaynağını öğrenciye ulaştırma zorunluluğu ile karşı karşıya getirmektedir (Soysal, 1969, s.35).

Modern ve iyi organize edilerek programlanmış bir kütüphane, yukarıda belirttiğimiz şartların gerçekleşmesi, yani gerekli bilgi kaynaklarının toplanıp organize edilmesi ve eğitimin her kademesinde bunlardan yararlanılmasını sağlar.

Bu sebeple kütüphane hizmetlerinin tümünü kapsayan bir eğitim programı, bugünkü eğitim amaçlarına ulaşmada mutlaka dikkate alınması gereken bir unsur haline gelmiştir.

Yükseköğretim ve Üniversite Kütüphanesi

Yükseköğretimin alanı çok geniştir. Orta öğretimden sonra gelen tüm örgün eğitim kurumlarını içine alan bir özelliğe sahiptir. Ancak Yükseköğretimin en etkin kuruluşları üniversitelerdir. Üniversiteleri diğer eğitim kurumlarından ayıran en önemli özellikleri ise araştırma, bilgi üretme ve yayma fonksiyonlarıdır.

Hirs (1950, s.11) Yükseköğretimi orta öğrenimini bitirmiş olan öğrencilerin kabul edildiği yer olarak görmektedir. Yükseköğretimin hedeflerini sayarken ortaöğretimle arasındaki en belirgin farkın, üniversitenin araştırma ve bilgi yayma fonksiyonlarının olduğunu belirtmektedir (Hirs, 1950, s.12). Aslında üniversiteleri ve Yükseköğretimi Orta öğretimden ayrı düşünmemek gerekir. Yükseköğretimde öğrenim gören, eğitilen insanlar orta öğretimden gelmektedir (Kısakürek, 1978,

s.12). Ortaöğretimde gerekli branşlaşmanın olmayışı, öğrencilerin mesleki eğitimlerine paralel fakülterele giremeyişi; bunun neticesinde meydana gelen kopukluk, eğitimimizde yaşanan önemli problemlerin oluşmasına ve eğitimimizde başarısızlığa neden olabilmektedir.

Üniversitelerin üstlenmesi gerekli en önemli görevlerden birisi, çeşitli bilgi ve fikirleri toplamaktır. Üniversiteler, sahip oldukları ve topladıkları bu bilgileri, öğretimde kullanarak insanlara üniversite öğretimi hizmeti verirler.

Yaşamakta olduğumuz bilgi çağında, ulusal oldukları kadar, tüm dünyanın da ortak kurumları sayılabilen Yüksek Öğretim Kurumları ülkelerin kalkınmasında önemli görevler yüklenmişlerdir. Yüksek Öğrenim kurumları, hemen hemen her ülkede giderek artan önemde, kültür değerlerinin genç kuşaklara aktarılmasında, araştırma yoluyla insanlığa yeni bilgiler kazandırılmasında insanın kendisini daha iyi tanımasında insanlığa hizmet ederek toplumun yaşama düzeyinin yükseltilmesinde büyük sorumluluklar taşımaktadır (Ataünal, 1993, s.2). Yüksek Öğretim kurumları, sadece öğrencilere eğitim öğretim hizmeti vermekle kalmayıp, işlevleri ile de toplumun gelişmesinde büyük ölçüde katkıları vardır. Teknolojideki yenilikler, insanlığın bugün hizmetinde olan ve yaşamı kolaylaştıran buluşlar, yüksek öğretimin en etkin kuruluşu olan üniversiteler sayesinde.

Üniversitelerin, kendi ülkeleri için olduğu kadar aynı zamanda dünya ülkeleri için de ortak yararlar sağlayan kurumlar olduğunu savunan kişiler (Kafalı, 1989, s.77) üniversitelerin evrensel oldukları görüşünü de ileri sürmektedirler.

Üniversiteler uzun yıllardan beri klasik biçimiyle şöyle tanımlanmıştır. Bilginin toplandığı, öğretim, araştırma ve yayın yapılan kuruluşlardır (Tauber&Wilson, 1964). Bu klasik tanımın çağımızdaki üniversite beklentilerine cevap vermeyeceğini savunun Çoruh, çağımızın üniversitelerinin başta ileri teknoloji alanları olmak üzere, endüstriyel yatırımları özendirerek, özel ve kamu sektörünün problemlerini çözebilecek bilgi ve yetenekte, yaratıcı, girişimci bireyleri yetiştirecek bir eğitim sistemi uygulamasını ve toplumun değişen gereksinimlerine yanıt verebilmek için, üniversitelerin yeniden yapılanmaları, güçlü ve zayıf buldukları alanları gözden geçirerek gerekli değişiklikleri içeren politikaları tespit edip uygulamaları gerektiğini söylemektedir (Çoruh, 1992, s.104).

Yüksek öğretimin en etkin kurumu olan üniversiteler, Milli Eğitim Bakanlığı Yüksek Öğretim Komitesi raporunda şöyle tanımlanmıştır:

Üniversite, genellikle bilimsel inceleme ve araştırmaları yapan ve yayan, bilimsel formasyona sahip gençler yetiştiren ve diğer kurumlarla bilimsel anlamda ilişkiler kuran toplum sorunlarına çözüm getiren bir yüksek öğretim kurumu olarak tanımlanmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 1985). Milli Eğitim Bakanlığı'nın yaptığı bu tanıma uygun olarak üniversitenin işlevlerini şöyle özetlemek mümkündür.

- 1.Üniversite bilimsel araştırma ve yayın yapar.
- 2.Bilimsel özelliğe sahip gençler yetiştirir.

3. Başka kurumlarla bilimsel ilişkiler kurar,

4. Toplumun sorunlarına bilimsel çözümler getiren işlevleri yapan kurum olarak düşünülebilir.

Üniversite hizmet verdiği ülkelerin toplumsal ve ekonomik yapısına göre politik ve kültürel özelliklerine göre değişiklikler göstermektedir. 1963 yılında İngiliz Milli Eğitim Sistemini önemli ölçüde değiştiren Lord Lionel Robbins'ien yayınladığı rapor bu konuda önemli görülmektedir.

Robbins'in meşhur raporunda (Report of Committee on Higher Education);

1. Üniversiteler gençlere meslek yaşamlarında gerekli bilgi ve beceri kazandırmalıdır.

2. Üniversiteler gençlerin mevcut kültürlerini arttırmalı, zihin faaliyetlerini geliştirmelidir.

3. Üniversiteler yeni bilgiler üretmelidir.

4. Toplumda arzu edilen ortak kültür ve standartlar geliştirmelidir (Committee on Higher Education, 1963, s.16; Gürüz, 1992, s.360).

Üniversitelerin gelişmesinde öncülük etmiş ülkelerden biri olan İngiltere'de 1984 yılında Sir Alex Jarrat'ın başkanlığında oluşturulan komite üniversitenin gelişmesi için birçok tavsiyelerde bulunmuştur. Bu raporun bizim açımızdan önemi ise üniversitenin gelişmişliğini sayarken bu maddelerin birinde bilgisayar ve kütüphane kullanım oranlarının olduğunu söylemesidir (Report of The Steening Committee for Efficiency studies in Universities CVCP, London, 29 Mart 1985).

Üniversitelerin kendilerinden beklenen etkin görevleri yerine getirebilmeleri için, etkili bir öğretim sağlayacak alt yapı ve donanımın oluşturulması gerekir. Çağın gerektirdiği araç ve gereçler, bilgisayarlar, ders kitapları, yardımcı ve kaynak kitaplar, mesleki dergiler, haritalar, mikro filmler, çeşitli donanımlar, ses alma cihazları, film ve slaytlar v.b. (The Institute for Communication Research. 1960). Saydığımız bu malzemelerin hemen hepsi bir üniversite kütüphanesinde bulunması gereken araç ve gereçlerdir. Aslında Yükseköğretim denilince üniversite içinde aklımıza gelen en önemli kurum üniversite kütüphanesi olmaktadır. Üniversite kütüphanesi üniversite öğretiminin en önemli destek ünitesidir. Üniversite kütüphanesinin asıl görevi, üniversitenin amaç ve fonksiyonlarının gerçekleştirilmesi için üniversiteye yardımcı olmaktır. Üniversite öğretiminin etkinliğini artırmak, öğrencilere gereken bilgi ve beceriyi kazandırabilmek için üniversite kütüphanesinden yoğun bir şekilde yararlanılmasını sağlamak gerekir.

Öğrencilere kütüphaneden nasıl yararlanacaklarını öğretmek ders programlarının temel unsurlarından birini teşkil etmelidir. Bu işi ilk ve orta öğretimden ele alarak, özel olarak düzenlenen ve donatılan kütüphanelerle, bireyi ilk okuldan lise son sınıfa kadar, hatta üniversiteye kadar devamlı olarak, iyi kurulmuş kütüphane ortamı sağlayarak kütüphaneciler bilgisayar, teyp, ders, seminer

yardımıyla, kütüphanenin kullanım şekli ve kaynaklar yönünden eğitime ve onda yararlı eserlere karşı ilgi uyandırma amacı güdülmelidir (Jenkins, Morley, 1991, s.156). Günümüzde ders programlarının gereksiz yere fazla yüklü oluşundan dolayı gerek orta öğretim gerekse yükseköğretimde, öğrencilerin kütüphaneye ayıracak zamanları kalmamaktadır (Büyükkaragöz, 1994, s.12). Oysa uygun ve çağdaş olanı, üniversite eğitim programlarının, kütüphanenin kullanılmasına olanak sağlayacak zaman ve yararlanma şeklinin belirlenmesidir. İyi bir program, kütüphanede, öğrencilerin günün her saatinde tek tek ya da gruplar halinde yapacakları çalışmalar için bu kuruluştan yararlanabilmesine olanak sağlamalıdır. Kütüphanenin ders programları ile etkili bir şekilde koordine edilebilmesinin en sağlam yolu bu olabilir (Soysal, 1969, s.123).

Ülkemizde, gerek orta öğretim gerekse üniversite öğretim programları, öğrencileri kütüphaneye yönlendirici olmadığından, öğrenciler arasındaki kütüphane kullanım sıklığının düşük olduğu gözlemlenmektedir. Öğrencilerin kütüphaneyi kullanmaları, eğitim ve öğrenimin zorlamasından çok, tamamen kendi istek ve arzularından kaynaklanmaktadır.

Oysa üniversite kütüphanesinin üniversite öğretimi içinde oynadığı rol çok önemlidir. Boucher, Keith ve Lance'nin hazırladıkları raporda bu konunun ne kadar önemli olduğu anlaşılıyor, şöyle ki;

1.Kütüphane öğrencileri bilgi elde etme becerisi sağlar. Bilginin ve bilgi teknolojisinin nasıl sağlandığı konusunda öncülük yaparak, kaynaklara ve bilgilere ulaşmayı öğretir.

2.Öğrencilerin en sıkıntılı ve riskli oldukları dönemde, onların gereksinimlerini karşılar.

3.Derslerinde değinilmeyen sosyal, kültürel ve ekonomik konulardaki fikir ve bilgi gereksinimlerini sağlar.

4.Coğrafi sınırları bağlı kalmaksızın fikir ve bilginin, eşit ve özgürce sağlanmasını garanti eder.

5.Öğrenimine açık bir çevre yaratarak öğrencilerin uyuşturucu ve şiddetten uzak kalmalarına yardımcı olur.

6.Öğrenciye akademik başarısında ve ömür boyu öğreniminde yardımcı olur, bireyi üretimsel işe, okuma zevkini taddırmaya ve geliştirmeye, bireyleri yükümlü ve sorumlu yurttaş olarak hazırlama ve ülkesini sevmeye ve yükseltmeye yönlendirir (Boucher, Keith, Lance. 1992, s.1-28).

Çağdaş eğitim anlayışında kütüphanenin rolünü ve önemini gösteren bu raporda, modern eğitimin kütüphaneye duyduğu gereksinim vurgulanmaktadır.

Kütüphane Kullanımı

Üniversite öğrencilerinin eğitimleri sırasında kütüphaneyi kullanmaları eğitim ve öğretimin vazgeçilmez özelliklerindedir.

Ertürk'ün tanımına göre “eğitim; bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik yönde değişme meydana getirme sürecidir” (Ertürk, 1972, s.12). Ertürk, istendik sözüyle eğitilecek kişinin çağa ayak uydurabilmesi, çağdaş bir insan olması için, değişecek davranışlarının önceden planlandığını, kasıt sözüyle de değişimin tesadüfen olmadığını, bilinçli olarak nelerin hangi davranışların değişeceğini belirtmektedir.

Öğrencilerin kütüphane kullanma alışkanlığını kazanıp kazanmamalarında da bir davranış değişikliği söz konusudur. Yukarıdaki yoruma uygun olarak, kütüphane kullanma alışkanlığı, öğrenciye istendik yönde ve kasıtlı olarak yapılması gereken bir davranış değişikliğidir. Böylece öğrencilerde değişikliğin, ilk okuldan başlayarak yükseköğretim süresince, sürekli ve kademeli olarak kazandırılması gerekir.

Ülkemizde gerek orta öğretim gerekse yükseköğretim kurumlarında, öğrencilere kütüphane kullanma alışkanlığının kazandırılmasına yönelik çalışmalar yeterli değildir (Dökmen,1990, s.409). Bu konuda gerek öğretim programlarımız, gerekse okul programlarında boşluklar vardır (Koçak, 1984, s.34-35). Oysa öğrencilerin ufkunun genişleyeceği, öğretim gördüğü konulardaki en son bilgileri öğrenecekleri yer kütüphanelerdir. Kütüphane eğitim ve öğretimin ayrılmaz bir parçası ve onun içinde en önemli bir araçtır. Kütüphane kullanmadan da üniversite öğretiminin yapılabileceğini düşünmek eşyanın doğasına aykırıdır. Chicago Üniversitesi rektörü Harper daha 20.yüzyılın başında “kütüphanenin, üniversitenin kalbi” olduğu fikrini ortaya atmıştır (Yurdadağ,1961, s.49). Bu görüş bugün tüm bilim dünyasında özellikle batı üniversitelerinde kabullenilmiştir. Ancak gerçek şudur ki hiçbir kütüphane amaç değildir, kütüphane ancak; hizmetinde bulunduğu üniversitenin amaç ve fonksiyonlarını gerçekleştirmede etkin rol oynayan bir araçtır. Üniversitelerin fonksiyonlarının gerçekleşmesi için kütüphane nasıl bir rol oynamaktadır. Bunun için önce üniversitenin fonksiyonlarından söz etmek gerekir. Bunlar; a.Bilginin toplanması ve saklanması, b.Öğretim, c.Araştırma, d.Yayın, e.Bilginin yorumlanması ve yayma (Yurdadağ, 1961... s.50). Bu fonksiyonlara sahip olan üniversiteler, bu fonksiyonların gerçekleşebilmesi için en büyük desteği kendi bünyesindeki kütüphaneden görürler. Kütüphane üniversitenin öğretim, araştırma ve yayma faaliyetleri için gerekli olan bilgi kaynaklarını toplar, bunları arandığında en kolay şekilde bulunacak biçimde organize eder ve yararlanmaya sunar. Bu bilgi materyalleri için gerekli mali kaynakları tespit eder, tüm okuyucuları için yer ve donanımı da sağlar (Yurdadağ, 1961, s.51). Böylesine önemli görev yüklenmiş olan üniversite kütüphanesinin yoğun biçimde kullanılması gerekir. Zira tüm dünyada ve ülkemizde de kütüphaneler üniversitelerin önemli bir organı olduğuna inanılmış olmalı ki, bu kadar büyük parasal kaynaklar, kütüphanelere ayrılmakta, üniversiteler daha kuruluş aşamasında iken, üniversite içinde merkezi bir kütüphanenin yapılması düşünülmekte, fakültelerle birlikte kütüphanelerin de planları hazırlanmaktadır.

Gerek üniversite öncesi gerekse üniversite öğretiminde rolü ve önemi büyük olan kütüphanelerin öğrenciler tarafından az kullanılması bir problem olarak görülmektedir (Dökmen, 1990, s.17). Kütüphanelerin az kullanılmasında etken rol oynadığına inanılan faktörler genel olarak şunlardır; öğrencilerin kişisel özellikleriyle ilgili olanlar, çevreyle ilgili olanlar, ailevi durumlarıyla ilgili olanlar, okullarıyla ilgili olanlardır. Bu etkenler bir bakıma öğrencinin etkileşimde bulunduğu, içinde yaşadığı toplumsal çevresine ait faktörlerdir (Celkan, 1983, s.16).

İnsanların yaşamında çevre şartlarının önemi büyüktür. Çevre kontrol altında tutabildiği oranlarda bireylerde davranış değişikliği oluşturabilir. Başka bir deyişle çevre şartları kontrol altına alınabildiği oranda istenilen insan tipini oluşturmak mümkün olabilir (Ertürk, 1972, s.13).

Ev ve okulda sürekli olarak kitap ve kütüphane kullanmaya yönlendirilmiş, okuma alışkanlığı kazanmış bir öğrenciyle ders kitapları dışında kitap ve kütüphane yüzü görmemiş, okuma ve kütüphane kullanma alışkanlığı kazanmamış bir öğrencinin, üniversiteye geldiklerinde kütüphane kullanımları farklı olabilecektir.

Eğitmcilerin çoğunun birleştikleri bir nokta da bireylerin mevcut halleriyle yetersiz oldukları belli ölçü ve görüşlere göre yeterli hale getirilmeleri gerektiğidir (Ertürk, 1972, s.12). Bu durum eğitim ve öğretim programlarının amaçlarındandır. Bireyin yeterli hale gelişi davranışlarındaki değişimlerle farkedilebilir.

Üniversiteye başlayan öğrenciler belli düzeyde bilgi ve kültür potansiyeline sahiptirler. Eğitimciler bu potansiyele, öğrencinin Hazırbulunmuşluk Düzeyi tanımını kullanmaktadırlar. Hazırbulunmuşluk düzeyi: öğrencinin bilgisi, zekası, yetenekleri, ilgileri, alışkanlıkları, tutumları, değerleri ve hatalarıdır (Ertürk, 1972, s.91). Üniversite öğrencilerinin kütüphane kullanımları da bu hazırbulunmuşluk düzeyi içinde düşünülebilir.

Öğrencilerin gerek orta öğretimde gerekse üniversitede kazanacakları kütüphane kullanma alışkanlıkları onlara bütün yaşamları boyunca yararlı olacaktır. Zamanımız bilgi çağıdır. Toplumlar ancak bilgiyle kalkınabilmekte ve başka devletler üzerinde ancak bilgiyle üstünlük kurabilmektedirler.

İkinci Dünya savaşından sonra hükümetler üniversitelerle ortak çalışmayı amaç edindiler. Bu birliktelik sadece üniversiteye öğrenci çekmek ya da üniversiteyi çekici bir yer olarak göstermenin ötesinde üniversitenin öğretim programları, öğretim metotları, araştırma birimleri, kütüphaneleri ve dünya görüşlerini de değiştirdi (Wilson, 1964, s.15). Üniversiteler hükümetlerle sıkı işbirliğine girerek yararlı araştırmalar ve ülkelerin kalkınmasına ve faydasına yönelik çalışmalara ağırlık verdiler. Bu amaçla üniversiteler, bilgilerin toplandığı, eğitim ve araştırmanın yapıldığı, yapılan araştırmaların sonuçlarının yayınlandığı yerler haline geldi (Wilson, 1964, s.16). Üniversitelerle birlikte üniversite kütüphanelerinin rolü de çok değişti. Kütüphaneler, eğitim ve öğretimin ayrılmaz bir parçası haline gelerek, eğitim ve öğretimdeki sürekliliği sağlayan en önemli kurumlar oldu. Kütüphaneciler de eğitim ve öğretimde görev alan kişiler grubuna girdi.

Üniversite kütüphanecileri artık kendilerini üniversite eğitiminin içinde düşünerek eğitim programları ile kütüphanenin her yönden uygunluğunu sağlamak amacıyla, laboratuvar çalışmalarına destek verip, üniversite eğitimcileriyle yöneticiler arasında diyalog kurmuşlardır. Böylece kendilerini bir üniversite eğitimcisi gibi düşünüp, eğitim sürecinin başarılı olması için çaba göstermişlerdir.

Üniversite öğrencilerinin kütüphaneyi gerektiği gibi kullanabilmeleri için bir kullanıcı eğitiminden geçmeleri gerekir. Bu eğitim, ilk okuldan başlayıp üniversiteye kadar devam etmelidir. Okuyucuların eğitimi konusunda iki görüş ileri sürülmektedir. 1.Okuyucunun mevcut bilgi kaynakları konusunda bilgilendirilmesi, 2.Okuyuculara istedikleri bilgi kaynaklarını arayıp bulma ve kullanma yöntemlerinin öğretilmesi (Gribb, 1981, s.91). Kanımızca hangi yöntemin daha önemli olduğunu tartışmaktan daha önemli olan, bu konunun, ulusal düzeyde ele alınması, okuyucu kullanım eğitim sorununun çözümlenmesidir.

Yaşamakta olduğumuz bilgi çağında kalkınmış ülkeler en basit görünen sorunları dahi bilimsel düzeyde ele almakta ve çözüm yolları aramaktadırlar. Bunun için gelişmiş ülkelerin kurumları her yıl bütçelerinden büyük bir meblağı araştırma ve geliştirme için harcamaktadırlar. Araştırmaların %90'ını gelişmiş ülkeler üretmektedir. Ülkemizin de dahil olduğu diğer grup ülkeler ise araştırmaların %10'undan daha azını üretmektedir (Ertuğrul, 1992, s.94).

Araştırmanın, araştırıcı eğitiminin ulusal düzeyde ele alınması gereğine değinen Çakın; araştırmayı: “doğruyu, gerçeği bulma çabası yahut günlük yaşamda nerede olduğu hatırlanamayan herhangi bir şeyin bulunmasını amaçlayan çabalardan, evrensel düzeyde geçerli olabilecek bilimsel yasalara ulaşma amacıyla gerçekleştirilen çalışmalara kadar bir çok arayış” olarak tanımlamıştır (Çakın, 1991, s.153).

Çakın, kalkınmış ülkelerin araştırmaya bu denli önem veriş sebeplerini ise şöyle sıralamıştır:

- 1.Ülkenin kültürel açıdan zenginleşmesi ve bilimsel bilgi seviyesini yükseltmek.
- 2.Ülkenin ekonomik ve sosyal alanlardaki gelişmesini hızlandırmak.
- 3.Ülkenin savunma gücünü artırmak.
- 4.Ülkenin çeşitli alt yapı ve hizmet sektöründeki gelişmeleri hızlandırmak.
- 5.Ülkenin sağlık ve refah düzeyinin yükseltilmesini sağlamak (Çakın, 1991, s.154).

Dünyada en çok ve en önemli araştırmaların üniversitelerde yapıldığı düşünülürse üniversite kütüphanelerinin önemi daha çok anlaşılmaktadır.

Yaşadığımız bilgi çağında, bilginin elde edilmesi için sürekli araştırmaya ihtiyaç vardır. Bu nedenle içinde bulunduğumuz çağa, araştırma çağı denilmesinin

yanlış olmayacağını düşünüyoruz. Kalkınmış ülkeler gelirlerinin önemli bir kısmını araştırmalara ayırmaktadırlar.

Üniversite kütüphaneleri araştırmalar için gereksinim duyulan, kitaplar, broşürler, süreli yayınlar, gazete, tezler, raporlar, haritalar, görsel, işitsel materyaller, mikro formlar, bilgisayar dokümanları v.b. bilgi kaynaklarının toplandığı ve yararlanmaya sunulduğu yerlerdir. Araştırmacılar, çalışmalarını sırasında tüm bu bilgi kaynaklarına gereksinim duyar ve onları kullanırlar.

Toplumun bir bütün olarak sahip olduğu, toplumun bilgi kaynaklarında yer alan ve isteyen herkesin ulaşabileceği bilgi türü olan toplumsal bilginin toplandığı yerler kütüphanelerdir (Çakın, 1991, s.155). Üniversite kütüphanelerinde okuyucunun eğitilmesi ve yoğun biçimde bu bilgi kaynaklarının kullandırılması kütüphanecilerin en önemli görevleri arasındadır.

Üniversiteleri diğer öğretim kurumlarından ayıran en belirgin özelliği öğretim için gerekli olan bilimsel ve teknik bilgi düzeyinin yükseltilmesi için araştırma çalışmalarına önem vermesidir. Üniversitelerin araştırma etkinliklerinin başarısı büyük ölçüde bünyelerindeki kütüphaneye bağlıdır. Üniversite kütüphanelerinin görevi de, çağdaş ve kaliteli bir eğitim ve öğretim için gerekli olan bilgi kaynaklarını toplayıp, organize edip, lisans, yüksek lisans, doktora düzeyinde yapılan araştırmalara ve üniversite mensuplarının kendi konularına ilişkin bilimsel araştırmalarında yardımcı ve destek olmaktır. Eğitim ve öğretime destek olacak bir koleksiyonun oluşturulması kütüphanecilerin en önemli görevlerindedir.

Tüm bu işlevler her kütüphane türünde farklı biçimde ele alınmakla birlikte, kütüphanelerin birleştikleri temel noktalar, hizmet ettiklerin topluluğun eğitim ve kültür seviyelerini artırmak ve onların gereksinim duydukları bilgiyi en doğru ve en iyi biçimde sunmaktır.

Çağdaş eğitim anlayışı artık öğrencileri belirli konuların ezberlenmesi yerine, onları araştırmaya, yorum yapmaya yöneltmektedir. Kütüphaneler olmadan, kütüphaneler kullanılmadan bu şekildeki bir eğitimin gerçekleşmesi mümkün görülmemektedir. Yapılan araştırmalarda kütüphaneleri kullananların çoğunluğunu öğrenciler oluşturmaktadır. O halde kütüphanelerin eğitim kurumu olduğunu ister istemez kabullenmek gerekmektedir.

Kütüphaneler kullanıcıları ile birlikte bir bütünlük oluştururlar. Kullanıcıları düşünülmeden kütüphane sorunlarını çözmeye kalkmak pek başarılı bir sonuç vermez. Bunun içindir ki, Busha ve Harter (1980) kütüphanelerle ilgili araştırmaların insanların sosyolojik, ekonomik yönleriyle ilgili bilgilerin ışığı altında yapılmasının gerekliliğine değinmişlerdir.

Çakın, kütüphane ile ilgili araştırmalarında salt kütüphaneyi ele alıp incelemektense, onu bağlı buldukları diğer sistemlere ve koşullar içinde incelemenin daha yararlı olacağını şöyle ifade etmiştir.

“Kütüphaneler, parçası buldukları sosyal, kültürel, ekonomik, demografik, eğitimsel, tarihsel v.b. denetleyemedikleri çevre koşullarından etkilenirler. Kütüphaneleri biçimlendiren bu üst sistemlerin kütüphane kurumu ile olan ilişkileri incelenmeden kütüphanelerin oluşum ve gelişimlerine yönelik niçin sorusunu yanıtlamak mümkün değildir.” (Çakın, 1989a, s.117).

Kütüphanelerin aynı zamanda bir sosyal kurum oldukları göz ardı edilmemelidir.

Onların diğer alanlarla ilişkileri özellikle sosyoloji, sosyo-ekonomi-egitim alanlarıyla etkileşimleri incelenmelidir.

Çakın, kütüphaneciliğin bir bilim dalı olarak gelişmesi ve olgunlaşmasında geri kalışını, kütüphanecilik ile ilgili araştırmalarda diğer bilim dallarıyla sağlıklı ilişkilerin kurulamamasına ve bu alanlarla ilgili araştırmaların azlığına bağlayarak şöyle ifade etmiştir:

“Kütüphaneler ve kütüphanecilik konusunda araştırma yapanlar, uzun süre araştırmalarını kütüphanelerin iç örgütlenmeleri, bilgi kaynaklarının seçimi ve düzenlenmesi teknikleri ile sınırlı tutmuşlardır. Amacın sadece uygulamada karşılaşılan bir takım sorunları çözmeye olan bu tür yaklaşımların derinlemesine bilimsel genellemeler gerektirmemesi yanısıra söz konusu araştırmalarda toplumsal çevre ve diğer bilim dalları ile kütüphane ve kütüphanecilik arasında sağlıklı bir ilişkinin kurulmaması, kütüphaneciliğin bir bilim dalı olarak gelişmesini ve olgunlaşmasını büyük ölçüde geciktirmiştir.” (Çakın, 1989b, s.60-61).

Ülkemizde kütüphane kullanımı konusunda yapılmış olan araştırmalar daha çok orta öğretim alanında yapılmış olup, öğrencilerin genelde kütüphanelerden yararlanma alışkanlıklarına sahip olmadıkları sonucuna varılmıştır (Soysal, 1973). Gözlemler bu durumun üniversite öğrenimi ve üniversite öğrencileri için de geçerli olduğu yönündedir. Öğrenciler üniversite öğrenimleri süresince kütüphaneyi ya hiç ya da çok az kullanmaktadırlar. Devletimizin bu kadar parasal yatırım yaptığı üniversitelerin amaç ve fonksiyonlarının gerçekleşmesinde birinci derecede destek ünite olan (Tauber, 1964, s.15) üniversite kütüphanelerinin üniversite öğrencileri tarafından çok az ya da hiç kullanılmaması eğitim açısından önemli problemdir.

Sonuç

Bugünkü eğitim anlayışına göre, kütüphane üniversitenin ayrılmaz bir parçası ve onun en önemli destek ünitesidir. Eğitim, öğretim ve araştırmanın yapılabilmesi için gereksinim duyulan bilginin toplanması ve yararlandırılması için iyi donatılmış 21.yüzyıla uygun kütüphanelere gereksinim vardır. Kütüphaneler bilgilerin toplandığı yararlandırıldığı bilgi merkezleridir. Bu merkezlere klasik anlamda kütüphane denildiği gibi, modern anlamda dijital ve sanal kütüphaneler, elektronik kütüphaneler, polimedia kütüphaneleri olarak da adlandırılmaktadırlar. Bunlar, kütüphanelerin modern teknoloji ile birleştirilmesi yahut bilgisayar teknolojisinin

kütüphanecilik alanında kullanılması ile ortaya çıkmış olan bilgiye erişim olanaklarıdır. Adları ne olursa olsun bunların hepsi temelde kütüphane olup, verdikleri hizmet de kütüphanecilik hizmetidir. Şayet Kütüphanecilik mesleği ve kütüphaneciler olmasaydı, ne bugünkü bilgiye erişim olanakları bu düzeyde olurdu ne de bilim bu kadar hızlı gelişirdi. Bu gelişmelerin tümünde kütüphanelerin ve kütüphanecilik mesleğinin katkısının olduğunu unutmamamız gerekir.

Hali hazırda ülkemizde Eğitim-Kütüphane zincirinde aksaklıkların olduğu bir gerçektir. Gerek üniversite gerekse ilk ve orta dereceli okullarımızda Avrupa standartlarına uygun kütüphanelerimiz mevcut değildir. Mevcut kütüphanelerimizin de bina, personel, bütçe, koleksiyon, okuyucu sorunları halledilememiştir. Eğitim kurumlarında standartlara uygun kütüphane binalarının olmayışı, yeterli sayı ve nitelikte kütüphane elemanının olmayışı, parasal olanakların çok kısıtlı oluşu, kütüphanelerdeki kitap derlemelerinin güncel olmayışı ve eğitim programlarını destekler nitelikte olmaması, kütüphane kullanımı konusunda okuyucuların eğitilmemiş oluşu, Eğitim-Kütüphane ilişkisinde önemli problemler doğurmaktadır. Bu problemlerin halledilmesiyle eğitimimizin daha nitelikli hale geleceği muhakkaktır.

Bibliyografya

- Ataünal, Aydoğan, Cumhuriyet Döneminde Yüksek Öğretimdeki Gelişmeler, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı, 1993.
- Boucher, Julie-Lance-Keith curry the roles of Libraries in education. Denver, Denver Colorado state dep. of education, 1992.
- Brown, James-W.Thornton. Yüksek öğretim. Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1965.
- Busha, C-S.P. Harter Research Methods in Librarianship techniquesn and interpretation, New York, Acedemic Press, 1980.
- Büyükkaragöz, Savaş, "Demokrasi ve Okul" Çağdaş Eğitim 204, 10-12, 1994.
- Celkan, Hikmet, Öğrencilerin Akademik Başarılarında Zihin Dışındaki Faktörlerin Etkileri, Erzurum, Atatürk Üniversitesi, 1983.
- Çakın, İrfan, "Kütüphanecilik Bilimsel Olarak Tanımı ve Özellikleri" Türk Kütüphaneciliği 3(2), 54-64 s., 1989.
- Çoruh, Mithat, Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite, Ankara, T.C. Başbakanlık, 1992.

-332- H. Alar: Çağdaş Türk Eğitimi Açısından Kütüphane ve Üniversite İlişkisi Üzerine.....

- Dökmen, Üstün, "Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Okuma Becerileri ve Kütüphane Kullanımları", Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (2), 395-418 s., 1990.
- Ertuğrul, Hurşit, Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite, Ankara, T.C. Başbakanlık, 1992.
- Ertürk, Selahattin, Eğitimde Program Geliştirme, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Basımevi, 1972.
- Gürüz, Kemal, Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite: Batı Üniversitelerinin Tarihi, Ankara, T.C. Başbakanlık, 1992.
- Halsey, A.H. the changing functions of univerisites in advances industrial societies Harward education oral Rewiev, 1960.
- Hirs, E., Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin Gelişmesi, Ankara, Ankara Üniversitesi, 1950.
- The institute for communication research. New teaching aids for the American classroom. Stanford, 1960.
- Jenkins, Clara-Morley M., Collection management in Acedemic Libraries, England, gower publishing Ltd. 1991.
- Kafalı, Kemal, "Bilim Adamı ve Bilimsel Araştırmada Geriliyoruz" Cumhuriyet, 17 Nisan 1986.
- Kırsartürk, Mehmet A., "Türkiye'de Üniversite Eğitiminin Programlar ve Öğretim Açısından Yenileşmesi", Çağdaş Eğitim 24 (3), 12-14s, 1978.
- Koçak, Şemsettin, "Eğitim bilimleri ders programları üzerine" Çağdaş Eğitim, 90, 34-35s., 1984.
- Milli Eğitim Bakanlığı Yüksek Öğretim Komitesi Raporu, Milli Eğitim Bakanlığı 7.Milli Eğitim Şurası Dokümanları, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı, 1961.
- Report of the steening committe for efficiency studies in universities. London, c.v.c.p., 1985.
- Soysal, Özer, Çağdaş Eğitim ev Türkiye'de Okul Kütüphanesi, Ankara, Güven Matbaası, 1969.

Spears, H. The school to day, New York, American book co. 1950.

Tauber, M.F.-L.R. Wilson, The University Library, New York, Colombia University Pres, 1964.

Variş Fatma, Eğitimde Program Geliştirme, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1988.

Yurdadağ, Berin, Amerikan Kütüphanecilik Tecrübeleri, Ankara, Ankara Üniversitesi, 1961.